

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեմա՝

Ընտանիքի հոգեբանություն, կոնֆլիկտներ

Առարկան՝

Հայոց պատմություն

Հետազոտող ուսուցիչ՝

Տ.Արարատյան

Ուսումնական հաստատություն՝ Կոստան Զարյանի անվ.117 հիմն. դպրոց

Երևան 2023

Բովանդակություն

1. Ներածություն	2
2. Ընտանիքի հոգեբանության ընդհանուր բնութագիր.....	3-5
3. Արդի բջջային ընտանիքի ձևավորման և զարգացման փուլերը.....	6-10
4. Ընտանեկան կոնֆլիկտներ,տեսակները և դրանց հիմնական պատճառները	11-19
5. Եզրակացություն.....	20
6. Գրականության ցանկ.....	21

Ներածություն

Երեխայի անձի ձևավորումն առաջին հերթին տեղի է ունենում ընտանիքում, և ընտանեկան մթնոլորտը, հարաբերությունները, դաստիարակությունը վճռորոշ ազդեցություն են ունենում երեխայի ներդաշնակ զարգացման և հոգեկան առողջության վրա:

Թեմայի նպատակն է, ներկայացնել, թե ի՞նչ է ընտանիքի հոգեբանությունը, բացահայտել ընտանիքի հոգեբանության յուրահատուկ կողմերը, պարզել ինչն է պատճառ հանդիսանում ընտանեկան կոնֆլիկտների ներկայացնել տեսակները, տալ դրանց բնութագիրը, հասկանալ, ինչքանով են ընտանեկան կոնֆլիկտները ազդում երեխաների առողջ հոգեկան զարգացման վրա, ինչպես նաև ծնողական վերաբերմունքի ազդեցությունը կոնֆլիկտների կանխարգելման գործընթացում:

Հիմնախնդիր- Վեր հանել ընտանիքում առաջացած կոնֆլիկտների պատճառները և գտնել հաղթահարման ուղիները:

Ընտանիքը կարելի է բնութագրել, որպես պատմականորեն կոնկրետ հարաբերությունների համակարգ ամուսինների միջև, որպես փոքր սոցիալական խումբ, որի անդամները կապված են ամուսնական կամ ազգակցական հարաբերություններով, կենցաղի ընդհանրությամբ և փոխադարձ բարոյական պատասխանատվությամբ, և որի սոցիալական անհրաժեշտությունը պայմանավորված է հասարակության բնակչության ֆիզիկական և հոգևոր վերարտադրության պահանջմունքով: Դեռևս Արիստոտելն է նշել՝ «Ընտանիքը հասարակության բջիջն է»: Այսինքն հասարակությունը, հետևաբար նաև պետությունը, կարող են առողջ լինել, եթե առողջ և կայուն է ընտանիքը: Իսկ երբ է ընտանիքը առողջ: Ընտանիքի հոգեբանության մասնագետները գտնում են, որ հոգեբանորեն առողջ է այն ընտանիքը, որում հուզական փոխհարաբերությունները ձևավորված ու կայուն են թե՞ ամուսինների, թե՞ ծնողների ու երեխաների միջև: Այսինքն առողջ ընտանիքում տիրում է դրական բարոյա-հոգեբանական մթնոլորտ:

Ընտանիքի հոգեբանություն

Ընտանիքի հոգեբանությունը հոգեբանության բաժին է, որն ուսումնասիրում է Էվոյուցիան ու բնույթը ամուսնության և ընտանեկան հարաբերությունների, նրանց առաջացման յուրահատկությունները, ձևավորումը, կայունացումն ու քայքայումը, նկարագրելով ընտանեկան և ամուսնական հատկանիշների, ընտանիքի անդամների սոցիալ-հոգեբանական և ֆունկցիոնալ առանձնահատկությունները միմյանց հետ:

XX դարի երկրորդ կեսերին ամուսնությունն ու ընտանիքը հետազոտությունների առարկա դարձան մասնագետների, այդ թվում նաև հոգեբանների կողմից: Սկզբում ընտանիքը ուսումնասիրվել է հոգեկան հիվանդությունների հետ կապված կանխարգելումը կամ ընտանիքի դաստիարակության թերությունները: Ավելի ուշ, ընտանիքի հոգեբանության տեսողական դաշտում աչքի ընկան այնպիսի գիտության բնագավառներ ինչպիսիք են՝ պատմությունը և Էվոյուցիայի ամուսնության ձևը, ընտանեկան կյանքի ցիկլը, ամուսինների փոխհարաբերությունները, ծնողների և երեխաների փոխհարաբերությունները, ընտանիքի և հասարակության փոխհարաբերությունները և այլն:

Սովորաբար ընտանիքի տեսակները դասակարգվում են ըստ կառուցվածքի: Առավել ընդունված է տարբերակել ընտանիքի 2 հիմնական տեսակ՝ միջուկային և ընդլայնված:

Միջուկային ընտանիք: Ընտանիքի այս տեսակը կազմված է միայն հիմնական անդամներից՝ ամուսնական զույգից և նրանց զավակներից: Այստեղ գործում են առաջնային՝ սերտ ու անմիջական հարաբերությունները:

Ընդլայնված ընտանիք: Ընտանիքի այս տեսակի կազմում, բացի ամուսիններից և նրանց երեխաներից, մտնում են նաև պապը, տատը և այլ հարազատներ: Ընդլայնված ընտանիքի տեսակ կարող է լինել նաև, երբ երկու միջուկային ընտանիքներ միասին են ապրում: Ժամանակակից ընտանիքի առաջնային ձևը և հիմքը նահապետական ընտանիքն է, որին բնորաշ է տղամարդու գերիշխանությունը ընտանիքում:

Հասարակության զարգացմանը զուգընթաց ավանդական նահապետական ընտանիքը փոփոխվում է և ընտանիքում կանանց դերակատարումը մեծանում է:

Ժամանակակից ընտանիքի գործառույթները:

1. *Վերարտադրողական*- երբ ընտանիքում ծնվում են նոր մարդիկ՝ ապահովելով սերնդի վերարտադրությունը և մարդկության գոյությունը:

2. *Տնտեսական*- երբ ընտանիքը՝ որպես տնտեսական միավոր, վաստակում է կենսական միջոցներ և ծախսում՝ ապահովելով իր նյութական բարեկեցությունը: Նախկինում

տնտեսական գործառույթը հիմնականում ապահովում էր տղամարդը, իսկ ներկայումս այն բաշխվում է ընտանիքի տարբեր անդամների միջև:

3. *Սոցիալականացման, դաստիարակչական*-դրա շնորհիվ երեխան ընկալում է նախորդ սերունդների փորձը, հասարակության մեջ վարքի նորմերն ու կանոնները: Ընտանիքն այն միջավայրն է, որտեղ աճում ու զարգանում է երեխան, ուստի նաև այստեղ են առաջին դպրոցն ու ուսուցիչները, որտեղ և ում օգույթամբ նա սովորում է ապրել:

4. *Հաղորդակցական*- երբ ընտանիքի անդամները շփվում են միմյանց հետ, զգացմունքներ, մտքեր և տեղեկություններ են փոխանակում, փոխազդում են՝ նպաստելով միմյանց զարգացմանը, անձնային, հոգեբանական վերափոխումներին:

Ընտանիքի կառուցվածքը, քանակական կազմը, ծնողական դաստիարակության ոճը, ներընտանեկան հարաբերությունները ձևավորում են աշխարհի հանդեպ վստահության կամ անվստահության առաջնային հիմնային մակարդակ, ինչը կարևոր դեր և նշանակություն ունի վախերի դրսևորման և կանխարգելման գործընթացում:

Ընտանիքում ձևավորվում են երեխայի բնավորությունը, ինքնագիտակցությունը, ինքնագնահատականը, բարոյական պատկերացումները, սոցիալական դիրքորոշումները, երեխան յուրացնում է վարքի կանոնները, տեղի է ունենում անձի սոցիալականացում: Ամուսնական կյանքի հաջողության վրա ազդում է ամուսինների համատեղելիությունը բոլոր ոլորտներում, երբ մարդիկ ոչ միայն համատեղվում են, այլև լրացնում մեկը մյուսին: Սոցիալ-հոգեբանական համատեղելիությունը ենթադրում է որոշակի ընդհանրություն, որը կարելի է դիտարկել երեք մակարդակներում.

1. Բարձրագույն եւ առավել բարձր մակարդակը արժեքակողմնորոշիչ միասնությունն է կենսական արժեքների, ձգտումների, իդեալների, հետաքրքրությունների, համոզմունքների միասնությունը, ինչպես նաեւ աշխարհայացքային միասնությունը:

2. Ֆունկցիոնալ-դերային սպասումների համաձայնեցվածությունը մարդկանց իրենց դերերի եւ ֆունկցիաների մասին պատկերացումների համաձայնեցվածությունն էտվյալ միության մեջ:

3. Մարդկանց անհատական-հոգեբանական բնութագրերի համատեղելիությունը:

Հետաքրքիր է, որ բարեհաջող զույգերը, որոնք ունեն կայուն և առավելագույնս համատեղելի հարաբերություններ, տարբերվում են հակառակ խառնվածքով. ոյուրագրգիռ խուլերիկը եւ հանգիստ ֆլեգմատիկը, ինչպես նաեւ մելանխոլիկը եւ կենսուրախ սանգվինիկը կարծես լրացնում են իրար: Եվ հակառակը երկու

խղերիկներից կազմված ընտանիքին կարող է սպասվել բարձր կոնֆլիկտայնություն ամուսինների պոռթկունության եւ անզսպության պատճառով: Պարզվում է առավել ունիվերսալ զուգընկերներ են համարվում ֆլեգմատիկները, քանի որ նրանք հարմարվում են խառնվածքի ցանկացած տիպի հետ, բացի սեփականից: Չկա այնպիսի ամուսնական զույգ, որտեղ ամուսինները լիովին նման լինեն միմյանց: Սակայն պետք է նկատի ունենալ, որ համատեղ կյանքն աստիճանաբար հարթում է կտրուկ տարբերությունները ամուսինների հետաքրքրությունների, նախասիրությունների, հայացքների միջեւ, և առաջանում է գնահատականների ու վերաբերմունքի ընդհանրություն: Եթե տարբերությունները շատ են, պետք է հաբերել ու նաեւ ձգտել ավելի լավ հասկանալ ամուսնուն: Երբ ամուսիններն իրար լավ են հասկանում, նրանց բնավորության կամ խառնվածքի, վարքագծի խութերն ուժեղ չեն բախվում և խանգարում միմյանց: Երբ ամուսիններն անգամ իդեալական միասնության դեպքում հանդուրժում են միմյանց ինքնությունն ու անկախությունը, ապա զբաղմունքների տարբերությունը, բնավորությունների գանազանությունը չեն կարող տեւական անջատման շարժառիթ ծառայել:

ԱՐԴԻ ԲԶՁԱՅԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԵՎ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՓՈՒԼԵՐԸ

Արդի ընտանիքիների առաջացումը և հետագա գոյատևումը հետազոտողներն անվանում են «զարգացում» և ապա՝ փորձում առանձնացնել դրա որոշակի փուլեր: Վիճելի համարելով ընտանիքի զարգացման անլուծելի խնդրի մասին տարբեր փուլերում առանձնացվող տեսակետը՝ գտնում ենք, որ այն լուրջ վերանայման կարիք ունի և այդ նպատակով առաջադրում ենք մի շարք դրույթներ:

1. Ընտանիքն իր գոյության ընթացքում անցնում է փոփոխությունների մի երկարատև գործընթաց, որը կարելի է բաժանել փուլերի (կամ շրջանների): Դիտարկելով բջջային ընտանիքի կյանքի ուղին՝ ստեղծվելու պահից մինչև նրա վերացումը (երբ ամուսինները մահանում են), կարելի է տեսնել փոփոխությունների մի ամբողջ շղթա:

2. Ամեն մի փոփոխություն չէ, որ կարելի է զարգացում համարել: Որոշ փոփոխություններ, անկասկած, ունեն զարգացման բնույթ, բայց կան նաև ընտանիքի կենսագործունեության այնպիսի փուլեր, որոնք կամ լրիվ հետընթաց (ռեգրեսիվ) բնույթ ունեն, կամ էլ պարունակում են քայքայման, հետաճի տարրեր:

3. Յուրաքանչյուր ընտանիք ունի ինչպես առաջադիմական զարգացման, այնպես էլ հետընթացի, քայքայման և ճգնաժամերի փուլեր: Այդպիսին է իրականությունը, որը և պետք է արտացոլվի ընտանիքի հոգեբանության գիտական տեսության մեջ:

Ընտանիքի հոգեբանությունը՝ որպես հոգեբանության մի առանձին ճյուղ, ուսումնասիրվել է բազմաթիվ հոգեբանների կողմից: Ինչպես հայտնի է ժամանակակից գրականությունից ընտանեկան կյանքին նախապատրաստելու կարևոր ուղղություններից մեկն այն է, որ աղջիկներն ու պատանիները հասկանան, որ ամուսնությունը ոչ թե ընտանեկան երջանկությունն ընտրելու ավարտն է, այլ նրա սկիզբը: Յուրաքանչյուր երիտասարդ մինչ ամուսնանալը պետք է տեղեկացվի, թե ինչին կարող է նա բախվել ամուսնական կյանքի ընթացքում: Եվ որպեսզի ընտանիքը լինի բարեհաջող, ապա բոլոր պատկերացումները պետք է լինեն համատեղ, որպեսզի ամուսիններից յուրաքանչյուրի վարքը չհակադրվի մյուսի պատկերացումներին: Չուզընկերների դերերը և կնոջից, և ամուսնուց պահանջում են ընտանիքում տնտեսումը, երեխաների հանդեպ պատասխանատվությունը: Հասարակության համար կարևոր է ոչ միայն ամուսնության կայունության փաստը, այլև ներընտանեկան հարաբերությունների որակը, դրանց խանգարումների հետևանքները: Շատ էական է համարվում ընտանիքում անդամների միջև աֆեկտիվ կապերը: Միջանձնային հարաբերությունները սուբյեկտների փոխադարձ պատրաստակամությունն է որոշակի

փոխգործողությունների տիպին: Հուզական կայունությունը պայմանավորված է ամուսինների զգացմունքներով (սեր, համակրանք, հարգանք): Որպես կանոն, երեխաները ծնողների գործերը և առօրյան դարձնում են ավելի հաճելի: Ծնողների վերաբերմունքն իրենց երեխաների նկատմամբ շատ դեպքերում տարբեր է: Այժմ երեխաներով շատ ընտանիքներում կարելի է տեսնել, որ մեծերին հարգում են, իսկ փոքր երեխաներին երես են տալիս: Միջին տարիքի երեխաներին, որոնց մոռանում են, հիմնականում ավելի լավ մարդիկ են դառնում: Ընտանիքը կարելի է բնութագրել որպես պատմականորեն կոնկրետ հարաբերությունների համակարգ ամուսինների միջև, որպես փոքր սոցիալական խումբ, որի անդամները կապված են ամուսնական կամ ազգակցական հարաբերություններով, կենցաղի ընդհանրությամբ և փոխադարձ բարոյական պատասխանատվությամբ, և որի սոցիալական անհրաժեշտությունը պայմանավորված է հասարակության բնակչության ֆիզիկական և հոգևոր վերարտադրության պահանջմունքով: Դեռևս Արիստոտելն է նշել. «Ընտանիքը հասարակության բջիջն է»: Այսինքն հասարակությունը, հետևաբար նաև պետությունը, կարող են առողջ լինել, եթե առողջ և կայուն է ընտանիքը: Իսկ երբ է ընտանիքը առողջ: Ընտանիքի հոգեբանության մասնագետները գտնում են, որ հոգեբանորեն առողջ է այն ընտանիքը, որում հուզական փոխհարաբերությունները ձևավորված ու կայուն են թե՛ ամուսինների, թե՛ ծնողների ու երեխաների միջև: Այսինքն առողջ ընտանիքում տիրում է դրական բարոյա-հոգեբանական մթնոլորտ:

Ցանկացած ընտանիքում վեճերն ու կոնֆլիկտներն անխուսափելի են, եթե չկան վեճեր նշանակում է ընտանիքում տիրում է սառը պաշտոնական հարաբերություններ: Ընտանեկան վեճերն իրենց բնույթով կարող են լինել պերմանենտ (անընդհատ): Նման ընտանիքները հիմնականում լինում են քրեածին, կոնֆլիկտածին, ամբարենպաստ ընտանքիներ:

Վեճերի ժամանակ գլխուղեղի կեղևում առաջանում է օպտիմալ գրգռման օջախ, որը կարող է ընդգրկել ահռելի ու ավելի կետերի տարածք: Այս դեպքում մարդը կորցնում է ինքնատիրապետումը, դիմացինին լսելու ունակությունը և վեճը վերածվում է կոնֆլիկտի: Ցանկացած վեճի հիմքում ընկած է անհատականության երևույթը, այսինքն անհատականը:

Մարդը աշխատում է հնարավորինս վիրավորելով դիմացինին բարձրացնել "Ես"-ի արժեքը: Կոնֆլիկտի հիմնական պատճառը անձնավորության որևիցե պահանջմունքի չբավարարված լինելն է: Սկսած ֆիզիկական, կենսաբանական ֆիզիոլոգիականից

մինչև հոգևոր պահանջմունքները:

Կոնֆլիկտների մեխանիզմը հասկանալու համար անհրաժեշտ է առանձնացնել պատկերացումների 3 համակարգ՝

- 1. Էզոցենտրիկ համակարգ** - որի հիմքում ընկած է սեփական Ես-ը, այլ մարդիկ կամ առարկաները հանդես են գալիս որպես կամ օգտակար գործիք կամ խոչընդոտ:
- 2. Ալլետորոցենտրիկ համակարգ** - կենտրոնում ընկած է ուրիշը:
- 3. Սոցիոցենտրիկ** - հիմքում ըմկած է մեկը:

Ընտանիքի համար ճգնաժամային շրջաններն են՝

- 1. Միմյանց հարմարվելու փուլ՝** ամուսնական կյանքի առաջի տարին է, երբ ձեզավորվում է նոր որակի հարաբերություններ, նոր հոգևոր արժեքներ:
- 2. Երեխա ունենալու փուլ՝** երեխաների ծնունդը բարդացնում է ամուսինների մասնագիտական աճի հնարավորությունները, քիչ ժամանակ է տրամադրվում անձնական գրավիչ գործունեությանը (հորբի), կնոջ հոգևածության պատճառով, կապված երեխայի ինամքի հետ:
- 3. Բախման փուլ՝** երեխաների դաստիարակության վերաբերյալ ամուսինների և նրանց ծնողների հայացքների, տեսակետների բախումը:
- 4. Միապաղաղության, կամ միջին ամուսնական տարիքի փուլ՝** այս շրջանը երբեմն անվանում են նաև զգացմունքների հագեցվածության փուլ, կամ քաղցի շրջան:
- 5. Իվոլուցիոն, կամ միայնակության զգացման փուլ:** Այս շրջանը համարվում է 18-ից 24տարի համատեղ կյանքից հետո, որը հաճախ համընկնում է ինվոլուցիոն շրջանի հետ: Կարող է ձեւավորվել միայնակության զգացում՝ կապված երեխաների հեռանալու հետ: Այս փուլում հսկայական նշանակություն ունեն արտաքին գործոնները՝ կյուրթական վիճակի վատթարացումը, աշխատանքի անցնելու անհնարինությունը, սեփական բնակարանի բացակայությունը և այլն:

Ընտանեկան անբավարարվածության վիճակն առաջանում է կոնֆլիկտային իրավիճակների արդյունքում, որոնցում դրսևորվում է տարաձայնություն տվյալ անհատի վերաբերյալ, սպասումների և նրա իրական կյանքի միջև: Կոնֆլիկտը կուտակվելով, արտահայտվում է հուզական պոռթկումներում և հիստերիկ դրսևորումներում, որոնց հաճախականացումը կարող է լրջորեն խաթարել ընտանիքի ամրությունը: Ճնշող մեծամասնությամբ, պատճառները, որոնք հանգեցնում են ընտանիքում կոնֆլիկտային իրավիճակի, առաջ են բերվում սոցիալական գործոններով: Ընտանիքը որպես մարդկանց կայուն սոցիալական հանրություն, ունի բազմաթիվ տարիների պատմություն: Այն հասարակության տարր է հանդիսանում և կատարում է շատ կարևորագույն խնդիր՝ բնակչության թվի աճ, բազմացում:

Դրա յուրահատկությունը կայանում է նրանում , որ մի քանի մարդ (մարդկանցիումբ), ամենասերտ փոխազդեցություն են ունենում երկարատեւ ժամանակահատվածում, միքանի տասնյակ տարիների ընթացքում: Նմանատիպ ինտենսիվ փոխազդեցության համակարգում անհնար է գոյակցել առանց վեճերի, կոնֆլիկտների և ճգնաժամերի :

Ընտանիքի ուսումնասիրությամբ մինչեւ վերջին ժամանակները զբաղվում էր բացառապես միայն սոցիոլոգիան, ստեղծվել էին ընտանիքի տեսական կոնցեպցիաներ՝ սոցիալական ֆունկցիաների, հասարակության այլ ինստիտուտների հետկապերի տեսանկյունից: Սակայն վերջին ժամանակներում մեծ հետաքրքրություն է նկատվում ընտանեկան գործառնության պրոբլեմների վերաբերյալ տարբեր գիտությունների կողմից՝ ազգագրության, մանկավարժության, հոգեբուժության, հոգեբանության և այլն: Այս երեւոյթը բացատրվում է նրանով, որ ինչպես ցույց են տալիս սոցիոլոգիական հետազոտությունները, ընտանիքի դասական ինստիտուտը ճգնաժամ է ապրում համայն աշխարհում՝ կապված ամուսնական, ընտանեկան հարաբերությունների բովանդակության փոփոխման հետ , իսկ այն երկրներում, որտեղ սոցիալ- տնտեսական անկում է՝ ընտանիքի ճգնաժամը կրում է սպառնացող բնույթ: Ճգնաժամը արտահայտվում է նրանում, որ մի կողմից ընտանիքի նոր ձևեր գտնելու ուղիներ են որոնվում, որոնք ավելի լավ կհամապատասխանեն հարաբերությունների ժամանակակից բովանդակությանը, օրինակ՝ հայտնի ամերիկացի հետազոտող Բերրո թվարկում եւ նկարագրում է ընտանեկան փոխազդեցությունների մոտ 10 ձևեր: Մյուս կողմից, անընդհատ աճում է ամուսնալուծությունների թիվն ինչպես մեր երկրում, այնպես էլ արտասահմանում: Ելակետային դերն ամուսնական հարաբերություններում խաղում են ամուսնական կոնֆլիկտները: Դրանք հաճախ առաջանում են ամուսինների պահանջմունքների անբավարարումից: Ելնելով վերը նշվածից, առանձնացնենք ամուսնական կոնֆլիկտների հիմնական պատճառները՝ ամուսինների հոգեսեքսուալ անհամատեղելիություն սեփական «ԵՍ-ի» նշանակալիության, կարևորության պահանջմունքի անբավարարվածություն, ամուսիններից մեկի սոցիալական դիրքի ցածրացում դրական հույզերի պահանջմունքների անբավարարվածություն, նրբանկատության, քնքշանքի, հասկանալու եւ փոխըմբռնման բացակայություն, հոգսեր եւ այլն ամուսիններից մեկի հակվածությունը սեփական պահանջմունքների չափազանց բավարարմանը (ակոհոլիզմ, թմրամոլություն, խաղամոլություն, ֆինանսական ծախսեր միայն իր համար) տնային տնտեսության վարման, երեխաների դաստիարակության, ծնող-երեխա հարաբերությունների հարցում փոխօգնության, փոխհակադրման պահանջմունքի անբավարարվածություն հանգստի, ժամանցի, զվարճանքի անցկացման (կազմակերպման) պահանջմունքի անբավարարվածություն (Ա.Անցուկով,

Ա.Շիպիլով): Առանձնացնում են նաեւ ժամանակաշրջաններ եւ գործոններ, որոնք ազդում են ամուսնական հարաբերությունների կոնֆլիկտայնության վրա: Անվանենք դրանք ընտանիքի զարգացման ճգնաժամային շրջաններ, կամ փուլեր (Ս.Կրատոխվի):

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿՈՆՖԼԻԿՏԵՐ. ԿՈՆՖԼԻԿՏՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ԴՐԱՆՑ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Ուսումնասիրության արդյունքում բացահայտված ընտանեկան կոնֆլիկտների տեսակներն ու դրանց հիմնական պատճառները:

1. Միմյանց հարմարվելու փուլ՝ ամուսնական կյանքի առաջի տարին է, երբ ձեռք բերվում է նոր որակի հարաբերություններ, նոր հոգեւոր արժեքներ
2. Երեխա ունենալու փուլ՝ երեխաների ծնունդը բարդեցնում է ամուսինների մասնագիտական աճի հնարավորությունները, քիչ ժամանակ է տրամադրվում անձնական գրավիչ գործունեությանը (հորբի); կնոջ հոգևածության պատճառով, կապված երեխայի խնամքի հետ, ժամանակավոր սեռական ակտիվության նվազումը;
3. Երեխաների դաստիարակության վերաբերյալ ամուսինների եւ նրանց ծնողների հայացքների, տեսակետների բախումը
4. Միապաղաղության, կամ միջին ամուսնական տարիքի փուլ՝ այս շրջանը երբեմն անվանում են նաև զգացմունքների հագեցվածության փուլ, կամ քաղցի շրջան
5. Իվոլյուցիոն, կամ միայնակության զգացման փուլ: Այս շրջանը համարվում է 18-ից 24 տարի համատեղ կյանքից հետո, որը հաճախ համընկնում է ինվոլյուցիոն շրջանի հետ: Կարող է ձեռավորվել միայնակության զգացում՝ կապված երեխաների հեռանալու հետ: Այս փուլում հսկայական նշանակություն ունեն արտաքին գործոնները՝ նյութական վիճակի վատթարացումը, աշխատանքի անցնելու անհնարինությունը, սեփական բնակարանի բացակայությունը եւ այլն:

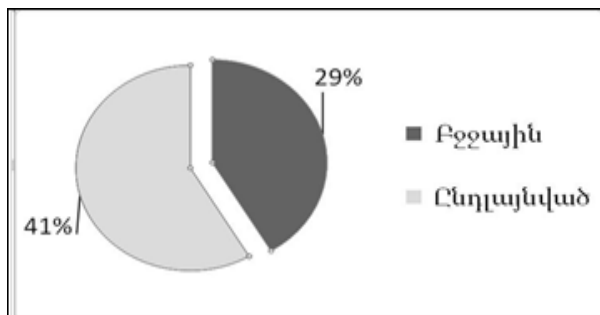
Գործոնները, որոնք ընտանիքում հանգեցնում են կոնֆլիկտի, թերի կլինեին, եթե հաշվի չառնվեր մակրոգործոնները, այսինքն՝ ժամանակակից հասարակության մեջ տեղի ունեցող փոփոխությունները, հատկապես՝ սոցիալական:

Հոգեբանների ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ 80-85% ընտանիքներում առկա են կոնֆլիկտներ՝ մնացած 15-20%-ի մոտ նկատվում են տարբեր պատճառներով վեճերի առկայություն: Ընտանիքը հիմնական դաստիարակչական ինստիտուտներից մեկն է: Այն ապահովում է երկու անհրաժեշտ պայման՝ ա) մեծահասակի եւ երեխայի, երեխայի եւ հասակակցի շփում, բ) այդ շփման տևողությունը:

Ընտանիքն ամուր է այն ժամանակ, երբ զույգերի միջև ստեղծված են բարիդրացիական

հարաբերություններ, երբ ազատ քննարկվում են տարբեր թեմաներ, երբ ամուսիններն ունեն ընդհանուր հետաքրքրություններ, ընդունակ են ապրումակցման, զիջող են և, ամենակարևորը, երբ ընտանիքի հիմքում սերն է: Կարևորելով ընտանիքի և ընտանեկան հարաբերությունների դերը երեխայիանձի ներդաշնակ ձևավորման վրա, հարցաթերթային հարցման միջոցով, որին մասնակցել է ընդլայնված և բջջային ընտանիքների 40 ամուսնական զույգ, բացահայտվել է կոնֆլիկտների առաջացման հաճախականություն

Չարցաթերթային հարցման արդյունքում ստացված հետևյալ պատկերը.

Կոնֆլիկտների առաջացման հաճախականությունն ընդլայնված և բջջային ընտանիքներում

Փաստորեն ընդլայնված ընտանիքներում կոնֆլիկտներն ավելի հաճախ են ծագում, քան բջջային ընտանիքներում: Ընդլայնված է այն ընտանիքը, որտեղ բացի ամուսիններից և նրանց երեխաներից կան նաև այլ ազգականներ:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ մանկական ներոզների հիմնական աղբյուրը հանդիսանում է ընտանիքում միջանձնային հարաբերությունների խաթարումը, ընտանեկան հարաբերությունների աններդաշնակությունը: Սանկտ - Պետերբուրգյան հետազոտողների տվյալներով ներոզներով տառապող 1000 երեխաներից, 561-ի մոտ նկատվում է ընտանիքում անբարենպաստ վիճակ, որոնցից 148-ը ունեին խանդի զգացում քրոջ կամ եղբոր հանդեպ: Կարգազանց վարքի հետազոտությունները նույնպես մատնանշում են անբարենպաստ ընտանեկան պայմանները, այն համարելով նմանատիպ վարքի հիմնական պատճառ: Օրինակ՝ դժվար դաստիարակվող երեխաների հատուկ դպրոցի 432 տղաներից 78,2%-ը դաստիարակվել էին (ապրել, մեծացել) ոչ լրիվ ընտանիքներում, կամ չեն ունեցել ծնողներ: Երեխաներից յուրաքանչյուր 3-րդի մոտ մայրը տառապել է ավիոհոլիզմով, յուրաքանչյուր 4-րդի մոտ՝ և հայրը, և մայրը: Ավելի քան 10%-ի մայրերը անց են կացնում անբարոյական կենսակերպ (Վ.Ստոլին, Ա.Օբոզով, Ա.Բոդաեև): Այն հետազոտությունների արդյունքները, որոնք մենք ստացել ենք Ստեփանավան քաղաքում (Լոռու հոգեբանական ծառայության կենտրոն), համանման են՝

հետազոտված 6-13 տարեկան հոգեկան զարգացման հապաղումով 15 երեխաներից բացահայտվեց, որ վերոհիշյալ պաթոլոգիայով տառապում են միայն երեքը, իսկ մնացած 12-ի մոտ նկատվում էր միայն մանկավարժական բացթողում, եւ նրանք բոլորը ռիսկի խմբից էին, այսինքն անբարենպաստ ընտանիքներից: Տարբեր տիպի ֆոբիաներով տառապող երեխաներից (հետազոտվել է 34 երեխա) 14-ի մոտ ծնողներն ապրում են առանձին, 10 -ի հայրերը գտնվում են հանրապետությունից դուրս, 3 երեխայի մայր զբաղվում է մանր բիզնեսով և երեխայի դաստիարակությամբ զբաղվում են հիմնականում տատիկները: 10 երեխաների ընտանիքներում երկու ծնողն էլ գործազուրկ են, 7-ի հայրերն են գործազուրկ: Բոլոր ընտանիքներում էլ նկատվում էին հաճախակի կոնֆլիկտներ: Համանման տխուր վիճակագրությունը կարելի է շարունակել անվերջ, եւ որեւէ միտիթաթյուն գտնելը շատ դժվար է:

Կապված կոնֆլիկտների հաճախականությունից, խորությունից եւ սրությունից, առանձնացնում են՝

1. ճգնաժամային
2. կոնֆլիկտային
3. պրոբլեմային
4. նևրոտիկ ընտանիքներ (Վ.Տորոխտի):

ՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ընտանիք - հետաքրքրությունների եւ պահանջմունքների հակադրությունները կրում են սուր բնույթ եւ ներառում է ընտանիքի կենսագործունեության կարեւորագույն ոլորտը, այսինքն՝ կոնֆլիկտի համար ազդակ կարող են դառնալ բոլոր վերոհիշյալ պատճառները: Ամուսինները զբաղեցնում են անհանդուրժողական, աններողամիտ, եւ նոյնիսկ թշնամական դիրք մեկը մյուսի նկատմամբ, չհամաձայնվելով ոչ մի զիջման: Ճգնաժամային ամուսնական միությունների թվին կարելի է դասել նաեւ այն ընտանիքները, որոնք քայքայվում են, կամ գտնվում են փլուզման եզրին:

ԿՈՆՖԼԻԿՏԱՅԻՆ ընտանիք - ամուսինների միջև առկա են մշտական ոլորտներ, որոնցում իրենց հետաքրքրությունները բախվում են, առաջ բերելով ուժեղ և շարունակական բացասական հուզական վիճակներ: Սակայն ամուսնությունը կարող է պահպանվել ուրիշ գործոնների շնորհիվ, ինչպես նաեւ զիջումների եւ կոնֆլիկտների փոխզիջումային լուծումների միջոցով:

ՊՐՈՔԼԵՄԱՅԻՆ ընտանիք - սրան բնորոշ են դժվարությունների տևական գոյությունը, որն ընդունակ է զգալի հարված հասցնել ամուսնության կայունությանը: Օրինակ, բնակարանի բացակայությունը, ամուսիններից մեկի երկարատև հվանդությունը, ընտանիքը պահելու միջոցների բացակայությունը, հանցագործության համար երկարատև ժամանակով դատապարտվելը եւ մի շարք այլ խնդիրներ: Այսպիսի ընտանիքներում հավանական է փոխհարաբերությունների սրացում, ամուսիններից մեկի, կամ երկուսի մոտ էլ հոգեկան խանգարումների դրսեւորում:

ՆԵՎՐՈՏԻԿ ընտանիք - այստեղ հիմնական դերը խաղում են այն գործոնների կուտակումը, որոնք հանգեցնում են հոգեբանական դժվարությունների: Ամուսինների մոտ նկատվում է բարձր տագնապայնություն, քնի խանգարում, ցանկացած առիթով հուզական դրսեւորումներ, բարձր ագրեսիվություն եւ այլն: Ամուսինների կոնֆլիկտային վարքը կարող է դրսեւորվել գաղտնի, քողարկված և բաց ակնհայտ ձևերով.

ցուցադրական - դեմոնստրատիվ լռելը, կտրուկ շարժումը (ժեստ), անհամաձայնություն նշանակող հայացքը, հարաբերություններում ընդգծված, շեշտված սառնությունը եւ բացահայտ խոսակցությունը տարբեր ձևերով և դրսևորումներով: Ընտանեկան անբավարարվածության վիճակն առաջանում է կոնֆլիկտային իրավիճակների արդյունքում, որոնցում դրսեւորվում է տարաձայնություն տվյալ անհատի վերաբերյալ, սպասումների եւ նրա իրական կյանքի միջեւ: Կոնֆլիկտից կոնֆլիկտ, կուտակվելով, այսպիսի անբավարարվածությունը արտահայտվում է հուզական պոռթկումներում և հիստերիկ դրսեւորումներում:

Ճնշող մեծամասնությամբ, պատճառները, որոնք հանգեցնում են ընտանիքում կոնֆլիկտային իրավիճակի, առաջ են բերվում սոցիալական գործոններով: Այսպիսով Լոռվա հոգեբանական ծառայության կենտրոնում հետազոտություն է անցկացվել ընտանիքում 2 տիպի կոնֆլիկտայնության թեմայով 1-ը ամուսինների սոցիալական դիրքի եւ դերի փոփոխություն, 2-րդը գործազրկության դերը ընտանեկան կոնֆլիկտներում: 1-ի թեմայում ընտանիքի կազմակերպման բարդ և հակասական գործընթացների խորին հասկացման համար Էական նշանակություն ունի ընտանիքում գերիշխանության ճանաչման դրդապատճառների վերլուծու թյունը: Ընտանեկան գերիշխանության հիմնական ցուցանիշներ են ծառայում ամուսինների կարծիքները:

Գլխավորության ընդհանուր ցուցանիշների շարքում կիրառվում էր նաեւ մասնավոր ցուցանիշներ, դրանցից է

1. ընտանիքի նյութական ապահովումը
2. ամուսիններից յուրաքանչյուրի հեղինակությունը

3. ընտանեկան դրամարկղի՝ պահպանումը եւ ընտանիքի եկամուտների բախշումը
  4. ընտանիքի հանգստի կազմակերպումը
  5. ընտանիքում բարենպաստ հոգեբանական մտնուլորտի ձեւավորումը
- Թվարկված ցուցանիշները, որոնք բացահայտում են ամուսինների կազմակերպչական ֆունկցիան ընտանիքի կենսագործունեության տարբեր ոլորտներում, մեր կողմից դիտվում էին որպես ընտանեկան գերիշխանության կոնկրետ դրսեվորում: Միեւնույն ժամանակ դրանք կարող էին հանդես գալ որպես գլխավոր դրդապատճառ, որով առաջնորդվում են ամուսինները իրենց ընտանիքում, գերիշխանության հասարակական ձեւերը որոշելիս: Որպես գերիշխանության (գլխավորության) ճանաչման այլ հավանական դրդապատճառ, դիտվում էին`

ամուսինների սոցիալ դեմոգրաֆիկ ցուցանիշները (տարիքը, մասնագիտությունը, կրթական աստիճանը) ընտանեկան-կենցաղային գործունեության տարբեր ձևերում մասնակցությունը

ամուսինների անձնային որակների ինքնա 7 փոխադարձ գնահատականները Արդյունքների վերլուծության ժամանակ բացահայտվեց էական տարակարծիքություն իրենց ընտանիքում տղամարդկանց եւ կանանց գլխավորության բնույթի մասին: Այսպես, տղամարդու գերիշխանությունը նշել են 31,5% տղամարդիկ, և 16,5% կանայք, ընդ որում այն ընտանիքների թիվը որոնցում երկու ամուսինն էլ գլխավոր են համարել տղամարդուն, կազմում է 11% ընդհանուր վերցվածքից: Կանանց գերիշխանությունը (գլխավորությունը), կանայք իրենք նշել են համարյա 2 անգամ հաճախ, քան իրենց ամուսինները (համապատասխանաբար 29,5% և 13,5%): Իսկ այս դեպքերում ամուսինների կարծիքների համընկումը կազմել է 7,8% : Առանձին դեպքերում կարծիքների տարաձայնությունը կրում էր կոնֆլիկտային բնույթ, երբ ամուսինը ընտանիքի գլուխ համարում էր իրեն, իսկ կինը` իրեն: Այս տվյալները վկայում են ընտանիքի ինքնակազմակերման առկա դժվարությունների մասին, որոնք կարող են ազդել նրա կենսագործունեության բոլոր ոլորտների վրա: Դրանց պատճառները, ըստ եռության, կապված են նորմերի և ավանդույթների վերակառուցման հետ` հին նորմերը և ավանդույթները հակասում են այն պայմաններին որում գտնվում է մեր հասարակությունը, իսկ նոր նորմերն ու ավանդույթները, հասարակական դիրքորոշումները դեռեւս ձեւավորված չեն:

Չարկ է նշել, որ այն ընտանիքներում որտեղ մարդիկ բավարարված, գոհ էին իրենց ընտանեկան կյանքից, եւ համարում էին ամուսնությունը երջանիկ, իրենց կարծիքների համաձայնեցվածությունը ընտանիքի գլխավորության հարցում նշվում էր

տղամարդը, կամ գլխավորությունը բաժանված էր ամուսինների միջեւ, հավասարաչափ, իսկ այն ընտանիքներում, որոնցում կար տարածայնություն,

գըլխավորության հարցում, հենց ամուսիններն էին նշում հաճախակի կոնֆլիկտների առկայությունն եւ ընտանիքի անկայուն վիճակ: Գլխավորությանը բնորոշ գծերից մեկը, ամուսինների կարծիքով, համարվում էր վերջիններիս մոտ մշտական աշխատանքի առկայությունը, ստացած աշխատավարձի քանակությունը եւ հասարակական դիրքը:

Չարկավոր է հատուկ ուշադրություն դարձնել կնոջ ճանաչման դրդապատճառի առանձնահատկությունների վրա: 'Դրական' դրդապատճառի շարքում, կապված ընտանեկան գործունեության իր անձի բարձր գնահատականով, կնոջ մոտ առկա է նաև ուրիշ շարժառիթ՝ ամուսնու կողմից ընտանեկան գործունեության կազմակերպման անկարողության ընդունում: Նման տիպի բացասական

մոտիվացիան հիմնականում շեշտվում էր հենց իրենց՝ կանանց կողմից: Չարցումներ կատարող աշխատակիցների հետ զրույցի ժամանակ, պարզվեց որ ընտանիքի ղեկավար կանայք արտահայտում են այն կարծիքը, իբր բոլոր պրոբլեմները, որոնք առաջանում են ընտանիքում, լուծում են ստանում միայն իրենց շնորհիվ, քանզի ամուսինները խուսափում են ընտանիքի գործերից եւ խնդիրներից: Երևի թե սրանով է բացատրվում այն փաստը, որ կանացի գլխավորությամբ ընտանիքներում դիտվում է ամենացածր բավարարվածությունը ընտանեկան փոխհարաբերություններով (մանավանդ կանանց մոտ): Պետք է ավելացնել նաեւ այն, որ կանացի գլխավորության ընդունումը, ինչպես կնոջ, այնպես էլ ամուսնու կողմից, սերտորեն համահարաբերակցված է ամուսնու աշխատազրկության եւ կնոջ աշխատանք ունենալու հետ:

Ինքնագնահատականների և փոխադարձ գնահատականների վերլուծության ժամանակ պարզվեց, որ կինը, որպես կանոն, ամուսնու անձնային որակները գնահատել էր շատ ավելի ցածր քան սեփական անձնային որակները: Կնոջ կողմից ամուսնու գնահատականների իջեցումը տարածվում էր անձնային որակների բոլոր կառույցների վրա, բայց ավելի արտահայտիչ դա երևում էր ամուսնու գնահատականի կամային եւ մտավոր հատկությունների վրա, ինչպես և այն որակների, որոնք բնութագրում են վերջինիս վերաբերմունքը արտադրական եւ տնային աշխատանքին:

Չետագոտությունից պարզ դարձավ, որ ամուսնու սոցիալական դիրքի իջեցման հիմնական պատճառը՝ աշխատանքի բացակայությունն է: Իսկ իր պատկերացումը սեփական գերակայության դերի մասին եւ կնոջ հավասար, կամ գերակայուն դերի

չընդունելը,- երևի թե սեփական դիրքի ' ԵՍ-ի ' պահպանման փորձն է նախկին դիրքի վրա: Նման ընտանիքները մենք կոչեցինք պրոբլեմային: Վերը ներկայացրածից կարելի է հետեւություն անել,որ լիդերության խնդիրը ամուսնական կյանքի ամենասուր եւ ամենաբարդ պրոբլեմներից է:

Որպեսզի ավելի լավ պատկերացում կազմենք աշխատազրկության՝ որպես սոցիալական փոխազդեցության ուժեղ կոնֆլիկտոգեն, ազդակ ընտանիքի համար, քննարկենք մեր կողմից հետազոտված հաջորդ թեման՝ աշխատազրկության դերը ներընտանեկան կոնֆլիկտներում: Հետազոտվողները բաժանված են եղել 3 տարիքային խմբերի՝ I խումբ 21-31 տարեկաններ, II- խումբ 31-45 տարեկաններ, III- խումբ- 46-55 տարեկաններ: Գործազրկության ընկալումը տարբեր տարիքային խմբերի կողմից տարբեր էին, օրինակ՝ երիտասարդները իրավիճակը ըմբռնում էին որպես բնական երե վույթ, ոչ դրամատիկ եւ անպայման անցումային. պատճառը ընհանուր սոցիալական եւ տնտեսական դժվարություններն են: « Հիմա բոլորն են անգործ», Նեգատիվ զգացումները առաջանում են անորոշությունից «չգիտեմ ինչ է լի նելու ինձ հետ հետագայում»: Բարձրագույնավարտների մոտ հատուկ նեգատիվ ապրումներ էին առաջացնում օտար լեզվի սովորելու դժվարությունները (հաճախ անգլերենի): Գլխավոր նպատակը՝ շուտափույթ դրամ վաստակելն է: Վերաբերմունքը ուսման նկատմամբ՝ բացասական, հիմնական պատճառաբանությունը այն է, որ վերջինս չի ապահովում աշխատատեղ:

Աշխատատեղ ունենալու սեփական հնարավորությունները փոքր ինչ ուռճեցված են, բայց նպատակաուղղված աշխատանքի փնտրումը բացակայում է:Վարքի դրսևորումներում գերակայում է խառը, քառտիկ փնտրողական գործունեություն, որոնք մերժումից հետո ընդհանրապես դադարում են: Իրականում այս խմբի ներկայացուցիչները ապրում են օրվա «կենցաղային» թեմաներով: Տիպիկ է անցում դեպի կենցաղային մանրունքներ:Այս խմբի ընտանիքները հիմնականում պրոբլեմային են:

II- խումբ 31-45 տարեկաններ - այս խմբի ներկայացուցիչները որպես կանոն թերազնահատում են իրենց հնարավորությունները աշխատանքի շուկայում, գործազրկության իրավիճակը գնահատվում է որպես դրամատիկ եւ ճգնաժամային սեփական կյանքի համար: Հասարակությունից «արտանետված լինելու» զգացումը առաջացնում է սուր հոգեբանական բացասական ապրումներ: Դրամ վաստակելու թեման նույնպես գրավում է կենտրոնական դիրք: Աշխատանքի որոնումները ի սկզբանե կրում են սիստեմատիկ եւ պլանավորված բնույթ, քան առաջի խմբի

ներկայացուցիչների մոտ: Սակայն այս խմբի ոչ բոլոր ներկայացուցիչներն ունեն ֆիզիկական եւ հոգեկան ուժեր՝ դիմակայելու արտաքին ազդակներին: Առողջության թեման համարվում է բավականին ակտուալ, չնայած, սրա մասին գերադասում են լռել: Այս խմբի ներկայացուցիչների ընտանիքները համարվում են կոնֆլիկտային անցումով դեպի ճգնաժամայինը:

Վերջիններիս մոտ անհրաժեշտ է ձեւավորել կայուն հոգեբանական պաշտպանա կան մեխանիզմներ, իրավիճակի հզոր հոգետրավմատիկ ազդակներին դիմակայելու համար: Այստեղ ակտուալ են ֆրոստրացիայի եւ սթրեսի հաղթահարման խնդիրները: Տվյալ իրավիճակում միջավայրը ընկալվում է խեղաթյուրված, և սեփական մտավախությունները ներկայացվում են որպես իրականություն:

III-խումբ 46-55 տարեկաններ, այս խմբի ներկայացուցիչների մոտ գործազրկությունը առաջացնում է կրտիկական և անհանդուրժելի հոգեվիճակ: Մարդիկ փորձում են անել ամեն ինչ, որ հաղթահարեն այն: Սոցիալական «ար տանետման» թեման դառնում է ավելի ազդեցիկ եւ կենտրոնական: Աշխատանքների որոնման գործընթացում գերակշռում է ակտիվ, նպատակաուղղված ռազմավարությունը: Կրկնվող անհաջողությունների դեպքում վերջիններս հրաժարվում են բարձր վարձատրվող հավակնություններից եւ համաձայնվում են ցանկացած առաջարկներին, նույնիսկ համաձայնվում են ամենացածր աշխատավարձով տեղերին: Այս խմբի ներկայացուցիչների մոտ ակտիվորեն ձեւավորվում են հոգեբանական պաշտպանական մեխանիզմներ, փորձում են գտնել փաստարկներ աշխատանքատեղերի բացակայության օգտին եւ այլն: Իրենց կողմից հիմնականում քննարկվում են կենցաղային թեմաներ և ընտանիքում եղած փոխհարաբերությունները, որտեղ կոնֆլիկտները անխուսափելի են, և տվյալ ընտանիքները համարվում են ճգնաժամային: Չնայաց ապահարզաններ լինում են հազվադեպ, ամուսինների հանմատեղ կյանքը բարդեցված է հոգեսեքսուալ անահամատեղելիությամբ: Այս դեպքում հասարակական կյանք մտնելու հավանականությունը տվյալ անհատների կողմից բաց չի թողնվում:

Ընտանիքի եւ ամուսնության զարգացման գործում, շատ հեղինակների տվյալներով, մեծ նշանակություն է ստանում սուբյեկտիվ գործոնը, մասնավորապես դեմոգրաֆիկ ցուցանիշները վկայում են, որ ապահարզանների պատճառների հիմքում բավականին բարձր է ապահարզանի հոգեբանական մոտիվացիայի տեսակարար կշիռը, ինչպիսիք են՝ բնավորությունների անհամատեղելիությունը, սիրո զգացումի կորուստը, կամ բացակայությունը եւ այլն: Միաժամանակ շեշտվում է, որ ամուսնության կարևորագույն ֆունկցիաներից է նաեւ ընտանիքում հոգեբանական կոմֆորտի ապահովումը, այսպես

կոչված « ամուսնության թերապեւտիկ ֆունկցիան»: Սակայն դեմոգրաֆիկ եւ ստատիստիկ հետազոտությունները միայն ֆիկսում են տվյալ փաստը, չտալով վերլուծություն այդ երեւոյթին: Խորությամբ ուսումնասիրել ընտանիքի գործունեւթյան պրոցեսները հնարավոր է միայն հոգեբանական հետազոտությունների հատուկ մեթոդներով:

Ցանկացած կոնֆլիկտ երեխան կարող է ընկալել որպէս սիրո բացակայութիւն, անգամ օբյեկտիվ քննադատութիւնը կամ սխալ վարքագծի մատնանշումը՝ ուղղված իր հասցեին: Հետևաբար ծնողների վեճերը սիրո բացակայութեան, հուսահատութեան, անպաշտպանութեան, տագնապի զգացման հիմք կարող են հանդիսանալ: Երբեմն հայրն ու մայրն ուրիշների մոտ ձևացնում են՝ երջանիկ են և հաշտ, իսկ տանը լիովին հակառակ պատկերն է լինում: Ծնողների կողմից հարգանքի կամ սիրո ծայրահեղ տարբերվող ցուցադրությունների դեպքում երեխան ծնողներին վերագրում է անարդարութեան, ստախոսութեան հատկանիշներ և կասկածում է ծնողների՝ իր հանդէպ սիրուն, ազնվութեանը, նվիրվածութեանը, առաջանում է հիասթափութիւն, և աշխարհի հանդէպ ձևավորում է կասկածամիտ վերաբերմունք: Սա խաթարում է հարաբերութիւնների կառուցման հմտութիւնների ձևավորումը, կարող է առաջ բերել շեղվող վարքագիծ:

Իհարկէ, հարաբերութիւններն առանց կոնֆլիկտի հնարավոր չեն: Խնդիրը կոնֆլիկտների լուծման տարբերակների, հուզականութեան դրսևորումների չափի մեջ է: Մարդիկ տարբեր են, խառնվածքներն ու արձագանքները՝ նույնպէս: Կոնֆլիկտային իրադրութեան մեջ կարևոր է յուրաքանչյուրի դերը: Երեխաներն իրավունք ունեն արտահայտել իրենց կարծիքը և որոշակի դեր խաղալ խնդրի լուծման գործում: Դա կարող է լինել մեկ նախադասութիւն, օրինակ՝ «ինձ դուր չի գալիս այս իրավիճակը» կամ «ես վատ եմ զգում, երբ ձեզ տեսնում եմ այսպիսին»: Սա կարող է տանել լիցքաթափման, իրադրութեանը գիտակցաբար մոտենալուն: Պատահում է նաև, որ երեխաների կարծիքը անտեսվում է, ընտանիքի անդամները գտնվում են սուր կոնֆլիկտային իրադրութեան մեջ, և երեխային սթրեսից խուսափելու համար մնում է պարզապէս հեռու կանգնել իրադրութիւնից: Իհարկէ, այս դեպքում էլ անտարբերութիւն է առաջանում: Ելքը մեծահասակների գիտակցական մոտեցումն է:

Եզրակացություն

Ներկայումս ընտանիքը, որպես սոցիալական ինստիտուտ, կրում է արմատական փոփոխություններ, որոնք իրենց ազդեցությունն են ունենում հասարակության կենսագործունեության տարբեր կողմերի վրա: Այս համատեքստում, հայ ընտանիքում տեղի ունեցող փոփոխությունները կրում են ավելի խորքային բնույթ, քանզի հայ ազգի գոյակցության պայմանները տարբեր միջավայրերում բավականին բազմազան են և առաջացնում են բազմաթիվ մարտահրավերներ՝ ավանդականության և էթնիկության վերարտադրման ճանապարհին: Պատմականորեն ստանձնելով այլ ինստիտուտների գործառույթներ ևս, հայ ընտանիքը ձեռք է բերել առանցքային դեր՝ նպաստելով ազգային ինքնության և էթնոմշակութային արժեքների պահպանմանը: Բոլոր ընտանիքները, որտեղ երջանկություն է տիրում, նման են, բայց յուրաքանչյուր ընտանիք ունի իր դժբախտությունները: Այս գաղափարը ժամանակին ձևակերպել էր Լև Տոլստոյը, և նույնիսկ իր տարիներին դա նորություն չէր: Եվ ժամանակի ընթացքում իրավիճակը չի փոխվում՝ գրեթե յուրաքանչյուր ընտանիքում տեղի են ունենում հակամարտություններ, վեճեր, սկանդալներ, «դեբրիֆինգ»: Եվ այս կոնֆլիկտային իրավիճակներին գրեթե միշտ հաջորդում են վիշտը, դեպրեսիան, դեպրեսիան, նյարդային նոր խանգարումները: Թվում է, թե պատճառը յուրաքանչյուր դեպքում տարբեր է, և որ անհնար է հասկանալ այդ պատճառները: Բայց արդյո՞ք դա իսկապես այդպես է: Միգուցե, եթե դրական կողմերը նման են, ապա բացասական դրսևորումների մեջ կարո՞ղ էք ընդհանրություն գտնել: Բայց հայտնի է, որ եթե դուք գիտեք ցանկացած մասշտաբի դժվարությունների իրական նախապատմությունը, ապա կարող եք միջոց գտնել այս խնդիրներին դիմակայելու համար: Բոլոր ժամանակներում էլ ընտանիքում տարբեր պատճառներով ծագել են կոնֆլիկտներ: Չաճախակի կոնֆլիկտներն ազդում են ընտանիքի հոգեբանական մթնոլորտի վրա, քայքայում հարաբերությունները, ընտանիքի անդամների մեջ առաջացնում սթրես, լարվածություն, տհաճ հոգեվիճակներ: Ընտանեկան կոնֆլիկտների արդյունքում առաջին հերթին տուժում են երեխաները, որոնք ունենում են անձնային զարգացման խեղաթյուրումներ և վարքի խանգարումներ: Կատարելով ամփոփում, պետք է նշել, որ յուրաքանչյուր կայացած և առողջ երեղայի թիկունքում կանգնած է և առողջ ընտանեկան հարաբերություններ, և ամեն ինչ պետք է ապահովել երեխաների առողջ հոգեհուզական համակարգը ապահովելու համար:

Գրականություն.

- Սեդրակ Ա. Սեդրակյան, Ընտանիքի հոգեբանություն Երևան 2010:
- Ադիրեկյան Ա., Հայ ընտանիքի բջջայնացման հեռանկարները, Հայ ընտանիքի ներկան և ապագան, Թեգիսներ գիտաժողովի զեկուցումների, Երևան 1994
- Ամիրյան Ս., Խոհեր ընտանիքի էվոլյուցիան, Իհ., Երևան, 1967, Իհ., Երևան, 1972
- Шнейдер, Лидия Бернгардовна. Семейная психология. — М.: Деловая книга, 1999. — 3000 экз.
- В.Х. Мирзоян : Виды семейных конфликтов и их воздействие на формирование.
- Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. СПб.: Питер, 2003. - 544с.
- Лобан Н.А. Конфликтология : УМК – Минск.: Изд-во МИУ, 2008. 471с.
- Ребус Б.М. Психологические основы управления школой. – Ставрополь.: СГПИ.1990
- Сергейчук А.В. Социология управления. - СПб.: Бизнес-пресс, 2002. 240с.
- Столяренко А.М. Общая и профессиональная психология. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 382с.